

India – A gazdasági növekedés ellentmondásai*

Mester Antal

Jean Drèze – Amartya Sen:

*An Uncertain Glory – India and its Contradictions
Princeton University Press, Princeton, 2015, p. 448*

ISBN: 978-0-69-116552-3

Jean Drèze és Amartya Sen mindketten közgazdászok, számos művet jegyeznek közösen. Az elismert India-kutatók egyben kiváló társadalomtudósok is, publikációikban kiemelt jelentőséget kap a gazdasági fejlődés és a társadalmi igazságosság vizsgálata, a növekedés szociális vonzatai. Amartya Sen emellett az 1998-as Nobel-emlékdíj kitüntetettje a jóléti közgazdaságtan megújításában kifejtett tevékenységéért.

A két szerző jelen munkájában India függetlenné válásától kezdődően ismerteti az ország gazdasági változásait és ennek a társadalomra és az emberek jólétére gyakorolt befolyását. Amint azt a cím is előrevetíti, az eltelt közel hetven év egyenlege ellentmondásos. A kötet tíz fejezetben részletezi az elmúlt évtizedek GDP-növekedésének hatását, többek között az oktatás és az egészségügy területein, emellett elemzi a sajtószabadság, a korrupció, a szegénység és a nők népességen belüli helyzetét. A mű deklaráltan bíráló hangvételű, és hangsúlyosan jelenik meg benne a társadalmi egyenlőtlenség, ugyanakkor olvasmányos és könnyed stílusban megírt, gazdag irodalomjegyzékkel. Jelen ismertető a gazdasági teljesítményt kifejtő fejezetekre helyezi a hangsúlyt.

India a brit gyarmati időszakot lezárva 1947-ben nyerte el függetlenségét, mellyel a világ legnépesebb demokratikus államává vált. A gazdasági növekedés felgyorsult, a 20. század első felével szemben (ekkor éves átlagban 0,9% GDP-bővülésről beszélhetünk) az 1950 és 1980 közötti időben 3,5% éves átlagos növekedés volt tapasztalható, mely a '80-as években 5,2%-ra, a '90-es években 5,9%-ra, a 2000 és 2010 közötti periódusban pedig 7,6%-ra nőtt. Ezzel India a fejlődő nagy gazdaságok között továbbra is a második leggyorsabban bővülő, a növekedés mértékét tekintve pedig egyre inkább közelíti regionális vetélytársát, Kínát. Az eltelt időben

---

* Jelen cikk a szerző nézeteit tartalmazza, és nem feltétlenül tükrözi a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontját.

Mester Antal a Pécsi Tudományegyetem PhD-hallgatója, kutatási területe India és Magyarország gazdasági kapcsolata. E-mail: mester.antal@gmail.com.

a születéskor várható élettartam több mint a duplájára nőtt (32 évről 66-ra), negyedére esett a csecsemőhalandóság aránya és a nők körében az analfabetizmus 91%-ról 35%-ra csökkent. A gazdasági növekedés többlethozadéka azonban nem egyenletesen jelentkezett a társadalom különböző rétegei között, ezáltal tovább növelve a jövedelmi egyenlőtlenségeket. A szerzők továbbá felhívják a figyelmet arra a különbségre, hogy míg Kínában a gyarapodás eredményeit komoly hányadban visszaforgatták infrastrukturális fejlesztésekre és a szociális ellátórendszer kiépítésére, addig Indiáról ez kevéssé mondható el. Továbbra is százmilliók számára nem érhetőek el olyan alapvető szolgáltatások, mint a tiszta ivóvíz, az elektromos áram vagy az elemi egészségügyi ellátás.

Az indiai vezetés az önállóság első évtizedében két ötéves terv megvalósítását tűzte ki célul. A gazdaság kezdeti növekedése (4,1% éves átlagos GDP-növekedés) egészen a '60-as évek közepéig tartott. Ekkor több egymást követő évben is komoly aszály volt az országban, amely jelentősen visszavetette a meghatározó súlyú primer szektor teljesítményét, emellett 1965 és 1973 között két háborút is vívott Pakisztánnal az ország, amely komoly kiadásokkal járt a költségvetés számára. Ezek eredőjeként ebben az évtizedben a GDP bővülésének mértéke lelassult, és a mezőgazdaságban tapasztalható gyenge termésátlagok miatt széles tömegek kényszerültek nélkülözni. A bruttó hazai össztermék növekedése a '80-as években gyorsult fel ismét, eleinte főképp az agrárszektor fejlődésének köszönhetően. Járulékos társadalmi hozadéka volt az időszoknak, hogy a magasabb terméshozamok jelentősen hozzájárultak az általános szegénység csökkenéséhez is, mivel ebben a rétegben sokaknak kizárólag a mezőgazdaság volt ekkoriban az egyetlen megélhetési forrás. Szintén az 1980-as évekhez köthető a kereskedelmi deficit és a külső eladósodottság emelkedése is, mely végül 1990-ben az olajárak megugrásával párosulva pénzügyi krízishez vezetett. Ez azonban nem tartott hosszú ideig, és a strukturális változtatásoknak valamint a külföldi beruházások növekedésének köszönhetően a '90-es évektől gyorsult a bővülés. Közben több kutató is jelezte, hogy a dolgozók tényleges jövedelme jóval kisebb arányban emelkedik, mint azt a GDP bővülése indokolná. Drèze és Sen Kína példájával érvel: az iparban dolgozó munkások jövedelme ott 1981 és 2005 között 600%-kal nőtt, Indiában ugyanezen periódusban mindössze 70%-kal.

A könyv talán leginkább elgondolkodtató fejezetében összehasonlító elemzést kapunk Indiáról és a világ legszegényebb országairól. A szerzők kiterjedt kutatás alapján rengeteg paramétert elemeztek és összevetették a gazdaság általános indikátorait a népesség jólétét mérő számokkal. Az eredmények rávilágítanak az indiai fellendülés Janus-arcúságára: több össztársadalmi mutatóban még a legszegényebb országok között is a sor végén található a hindu állam, ilyen például az alultáplált gyermekek aránya (2010: több mint 40%), a csecsemőhalandóság (2011-ben 1000 élve születésre 47), az alapvető higiénés feltételek megléte (a könyv írásakor a háztartások

felében még nem volt vizesblokk), az iskolában eltöltött évek a 25 évesnél idősebb lakosok körében (2011-ben 4,4 év) vagy a nők körében mért analfabetizmus.

A következő szakaszban a szerzők a régió országaival (Bangladdessel, Bhutánal, Nepállal, Pakisztánnal, Sri Lankával és Kínával) vetik össze a hindu állam teljesítményét, 1990-es és 2011-es adatok mentén. A számok alapján látható, hogy a vásárlóerő-paritáson mért egy főre jutó GDP Kína után itt nőtt a legnagyobb mértékben, mindazonáltal a társadalmi helyzetet jellemző mutatók (születéskor várható élettartam, gyermekek átoltottsága stb.) javulása terén az ország sokkal rosszabbul teljesített, mint szomszédai. Ennek eredményeképp az a különleges állapot alakult ki, hogy India sok mérőszám tekintetében relatíve jobban állt 1990-ben, mint 2011-ben, dacára a komoly GDP-emelkedésnek. 12 ilyen érték alapján mindössze a már említett egy főre jutó GDP-ben lépett előre az állam az említett országokkal összehasonlítva. Ez a tény kudarcként értékelhető és egyértelműen rávilágít a prosperáló gazdaság eredményeinek nem megfelelő felhasználására. A szerzők Bangladdest hozzák fel példának: az ottani egy főre jutó jövedelem kevesebb, mint felét teszi ki az indiainak, mégis kisebb a csecsemőhalandóság, magasabb a gyermekek átoltottsága és az általános higiénés feltételek is sokkal jobbak. Az adatokat összevetve a többi BRICS-ország mutatóival, még látványosabb a lemaradás. A két szerző azonban hangsúlyozza, hogy jelentős eltérések figyelhetők meg az egyes indiai szövetségi államok között: a fejlettebb déli régióban (ide sorolható Kerala, Karnataka, Tamil Nadu, Maharastra) a mutatók sokkal jobban közelítenek a BRICS-államok számaihoz, szemben az északi tartományokban tapasztalható viszonyokkal. Itt rendkívül magas a szegénységi küszöb alatt élők aránya, emellett katasztrofális az egészségügyi és oktatási szolgáltatások hozzáférhetősége.

Összességében elmondható a könyvről, hogy a szerzők érvelése minden esetben mérőszámokkal alátámasztott, ugyanakkor megjegyzendő, hogy csak érintőleg említenek olyan példákat, ahol komoly eredményeket ért el az ország. Ilyen például a képzett, angolul jól kommunikáló munkaerő, vagy a magas hozzáadott értéket képviselő iparágak ereje és fejlődési potenciálja (információtechnológia, gyógyszeripar).